

УДК 347.91

О.С. ПОГРЕБНЯК, Харківський національний університет внутрішніх справ

ПРАВОВЕ ВИЗНАЧЕННЯ КОЛА ОСІБ, ЯКІ МОЖУТЬ БУТИ ЗАЯВНИКАМИ У СПРАВАХ ПРО НАДАННЯ ПСИХІАТРИЧНОЇ ДОПОМОГИ У ПРИМУСОВОМУ ПОРЯДКУ

Ключові слова: заявники, психіатрична допомога, примусовий порядок

В нашому суспільстві іноді спостерігається нехтування проблемами психічно хворих осіб. Беручи до уваги специфічність справ про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку, важливим елементом захисту прав осіб з психічними розладами є чітка визначеність кола осіб, які можуть звертатись до суду з заявами про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку. Дане коло осіб, на нашу думку, має бути обґрунтовано обмеженим у відповідності з підставами, передбаченими для примусової психіатричної допомоги.

Дослідженням проблеми визначення заявників по даній категорії справ займалися М.М. Ясинок [1], С.Я. Фурса [2] та інші, однак ці дослідження були присвячені, як правило, вдосконаленню процедури надання психіатричної допомоги в цілому. Ґрунтовного дослідження проблеми визначення кола заявників у справах про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку як необхідного елементу механізму правового захисту даних осіб в Україні не проводилось. Тому метою нашого дослідження є визначити коло осіб, які мають право звертатись із заявою до суду у справах про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку.

Справи про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку віднесені до справ окремого провадження. Оскільки в та-

ких справах відсутній спір про право суб'єктивне (ч.6 ст.235 Цивільного процесуального кодексу України, далі – ЦПК України), у них немає сторін з протилежними юридичними інтересами як суб'єктів матеріально-правових відносин – позивача та відповідача [3, с.516].

Згідно ч.4 ст.235 ЦПК України [4], справи окремого провадження суд розглядає за участю заявника і заінтересованих осіб. Так, відповідно до ст.279 ЦПК України заявником у справах про проведення психіатричного огляду особи у примусовому порядку, про надання особі амбулаторної психіатричної допомоги та її продовження в примусовому порядку є лікар-психіатр. В справах про госпіталізацію особи до психіатричного закладу та про продовження такої госпіталізації заявником може бути представник психіатричного закладу.

Закон України «Про психіатричну допомогу» [5] визначає, що до лікаря-психіатра можуть звернутись родичі особи, лікар, який має будь-яку спеціальність, інші особи. У невідкладних випадках він приймає самостійно рішення про проведення психіатричного огляду, в іншому разі направляє заяву з висновком лікаря-психіатра до суду.

Однак, на практиці виникають значні труднощі, пов'язані з даною процедурою, на що звертали увагу вітчизняні дослідники. Так, М.М. Ясинок стверджує про недосконалість процедури надання психіатричної допомоги у примусовому порядку, зокрема зауважує, що дуже часто трапляються випадки, коли психічно хворі особи просто тероризують своїх близьких, при цьому вони не бажають лікуватись. Останні ж не можуть самостійно звертатись з заявами до суду про проведення примусового психіатричного огляду чи примусового амбулаторного психіатричного лікування, бо закон їм цього не дозволяє. Можливим є те, що психічно хвора людина виявляє агресивність до сусідів, але останні також нічим зарадити собі не можуть. Крім того, бувають випадки, коли лікар-психіатр захворів чи у відпустці чи взагалі дана посада

є вакантною [1, с.183].

Коли йдеться про неадекватну поведінку конкретної особи, то важко погодитись із тим, що в таких випадках до суду має звертатись лікар-психіатр. Він не мав контактів з хворою людиною, тому власних спостережень не має. Лікаря-психіатра не можна вважати юристом, здатним подавати юридично грамотну заяву, що підтверджує необхідність зміни статусу лікаря-психіатра у такій категорії справ [2, с.758]. У ч.2 ст.280 ЦПК України [3] яскраво виявляється несумісність статусу заявника та особи, яка подає до суду свій висновок. Лікар-психіатр не може суміщати в собі і заявника і особу, яка подає висновок. Ця процесуальна неузгодженість додатково свідчить про те, що із заявою мають звертатись заінтересовані особи, а не лікар-психіатр, який не може у таких відносинах бути заінтересованою особою [2, с.766]. Таким чином, наділення правом звернення до суду з заявою про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку лише медичних працівників є не зовсім правильним.

Перспективним з наукової точки зору є врахування досвіду зарубіжних країн з питань врегулювання суб'єктного складу осіб, які можуть звернутись із заявою про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку.

Так, Болгарія, Великобританія, Німеччина, Італія встановили адміністративну процедуру розгляду справ про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку. Однак, в більшості європейських країнах та країнах-членів СНД встановлений на законодавчому рівні судовий порядок розгляду даних справ.

Світовий досвід показує, що вирішення проблеми визначення кола осіб, які мають право звертатись до суду з заявами про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку, вбачається в наділенні цим правом, перш за все, близьких родичів, законних представників особи. Так, відповідно до ст.778 Цивільного процесуального кодексу Канади, заяву про психіатричний огляд та про примусовому госпіталізацію особи в психіат-

ричний заклад може подати до суду дієздатний член сім'ї особи, опікун, особа, яка проявляє особливий інтерес або є громадським куратором. У виключному випадку суддя може звільнити заявника від обов'язку подачі заяви у відношенні особи, якщо він вважає, що існує небезпека здоров'ю особи чи інших, або у невідкладних випадках [6]. Важливо звернути увагу на поняття «особа, яка проявляє особливий інтерес». У законі даного визначення не надано, однак, мається на увазі, що психіатрична допомога надається в примусовому порядку, у випадку, коли особа страждає на психічний розлад та становить небезпеку для себе чи оточуючих. Внаслідок цього, для захисту власних прав та інтересів кожна особа за наявності даних підстав наділена правом порушити справу.

В США провадження з направлення психічно хворих до режимних психіатричних установ здійснюється також в судовому порядку. Закони всіх штатів передбачають той чи інший порядок направлення психічно хворих в психіатричні установи без їх згоди. Як правило, клопотання про поміщення особи до психіатричної установи подає його родич, державний орган або соціальний працівник [7, с.852].

У законодавстві Чеської Республіки немає закону, який би регулював надання психіатричної допомоги особам, однак, є конституційні норми, які охороняють основні права людини [8, с.43]. Відповідно до Цивільного процесуального кодексу Чеської Республіки встановлена процедура примусового психіатричного лікування. Так, установа, що надає медичну допомогу, в яку поміщена особа у примусовому порядку з підстав, що передбачені законом, інформує місцевий суд про поміщення особи до установи. Суд розглядає питання законності поміщення особи до психіатричного закладу [9].

В Греції процедура надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку пройшла період від адміністративної процедури, коли рішення про примусове лікування приймалось прокурором, до судової процедури [10, с.139]. Цивільний процесуальний ко-

декс Греції регулює питання судового розгляду даних справ, в яких суд вирішує, надавати чи ні згоду на примусове лікування. Матеріальні норми, що передбачають підстави примусового лікування та, зокрема, коло осіб, які можуть звернутись із заявами про примусове лікування, містяться в 6 розділі Закону «Про модернізацію та організацію системи охорони здоров'я». Так, відповідно до ст.96 вищезгаданого закону з заявою про недобровільну госпіталізацію особи може звернутись один із подружжя, батьки, дід, баба, онуки, брат, сестра і будь-яка інша особа, яка відповідає за пацієнта, є його опікуном. Якщо таких людей немає, а також у невідкладних випадках виключно прокурор району, де постійно проживає чи знаходиться особа, може звернутись до суду.

В Республіці Польща також існує законодавча база врегулювання питання про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку. В Цивільному процесуальному кодексі Республіки Польща визначена процедура поміщення особи до психіатричного закладу у примусовому порядку [11]. Закон Республіки Польща «Про психічне здоров'я» визначає коло осіб, які можуть звернутись з клопотанням до суду про примусове поміщення особи, яка страждає на психічні розлади, до психіатричного закладу, зокрема цим правом наділені: один з подружжя, кровний родич, брат, сестра, законний представник чи опікун особи [12].

В більшості країн-членів СНД правом порушення справи про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку наділені медичні працівники: лікар-психіатр – при зверненні з заявою про психіатричний огляд або надання примусової амбулаторної психіатричної допомоги; представник психіатричного закладу – при зверненні з заявою про примусову госпіталізацію.

Відповідно до Цивільного процесуального кодексу Киргизької Республіки, заяву про примусову госпіталізацію до психіатричного стаціонару може подати представник психіатричного закладу [13]. Цивільний процесуа-

льний кодекс Республіки Армєнія також надає право адміністрації психіатричної установи, в якій лікується громадянин, на пред'явлення заяви про примусове його лікування [14].

Цивільний процесуальний кодекс Молдови визначає, що заявником у справах про схвалення примусової госпіталізації особи може бути установа системи охорони здоров'я. До заяви, яка подається в судову інстанцію, додається в обов'язковому порядку письмовий висновок лікаря-психіатра й у випадку необхідності – інші матеріали, в тому числі клопотання на ім'я лікаря-психіатра від родичів, або будь-якого лікаря, посадової особи або інших осіб, які обґрунтовують необхідність такого обстеження. Важливою гарантією захисту прав психічно хворих осіб є передбачена законом відповідальність особи, яка напоягала на порушенні справи про схвалення психіатричного обстеження або госпіталізації до психіатричного стаціонару, але діяла недобросовісно. У випадку встановлення даного факту судова інстанція присуджує даній особі сплатити всі судові витрати і відшкодувати шкоду, яка була завдана таким чином особі, щодо якої була подана заява [15].

Цивільний процесуальний кодекс Республіки Казахстан у гл.34 «Проведення у справах про примусову госпіталізацію до психіатричного стаціонару» визначає, що заява про примусову госпіталізацію особи може бути подана в суд прокурором по місцю знаходження психіатричної лікарні. До заяви, в якій повинні бути вказані передбачені законні підстави для госпіталізації до психіатричного стаціонару, додається також вмотивований висновок комісії лікарів-психіатрів про необхідність перебування в психіатричному стаціонарі [16].

Проведений аналіз законодавства зарубіжних країн з питання правового регулювання права на порушення справи про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку, дозволяє дійти висновку, що використання досвіду зарубіжних країн є доцільним при вдосконаленні національної процедури, зокрема для визначення чіткого кола осіб, які

мають право порушити справу надання психіатричної допомоги у примусовому порядку.

Суб'єкти окремого провадження мають той чи інший інтерес у справі. Так, С.А. Якупов виділяє наступні види юридичного інтересу: безпосередній (особи, які виступають на захисті охоронюваних законом інтересів), опосередкований (захист не своїх охоронюваних законом інтересів) і загальний (у свідків, експертів, перекладачів). У справах окремого провадження безпосередній інтерес присутній у заявників і у зацікавлених осіб [17, с.189]. Таким чином, слід погодитись з точкою зору вчених, що заявником в справах окремого провадження є лише особа, в інтересах якої розпочата справа. Право заявника на звернення до суду проявляється за наявності в нього юридичного інтересу. Мета, яка вказана у заяві, дає можливість судді визначити наявність у заявника юридичного інтересу [18, с.16]. Юридичний інтерес складається з матеріально-правової і процесуальної зацікавленості [19, с.93]. Юридичний інтерес «проявляється як в розповсюдженні на заявника всіх правових наслідків вступу рішення суду в законну силу, так і в обов'язковому правовому зв'язку встановленого судом факту з правами або охоронюваними законом інтересами заявника». Матеріально-правовий інтерес полягає в отриманні того блага, яке отримує позивач (заявник) за рішенням суду у випадку задоволення позову, тобто рішення суду по справі повинно відобразитись на матеріальних інтересах заявника. Процесуальний інтерес включає не тільки винесення потрібного заявнику рішення, але і «його право на участь в якості сторони» [20, с.207].

Для більшості прав окремого провадження матеріальний правовий інтерес заявника полягає в тому, що із встановленням судом певного юридичного факту, в заявника виникає певне суб'єктивне право, яке він може реалізувати [21, с.218]. Однак, у справах про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку даний інтерес є специфічним. Так, відповідно до Закону України «Про пси-

хіатричну допомогу» [5], підставами для надання амбулаторної психіатричної допомоги особі без її усвідомленої згоди або без згоди її законного представника є встановлення в неї тяжкого психічного розладу, внаслідок чого вона завдасть значної шкоди своєму здоров'ю у зв'язку з погіршенням психічного стану у разі ненадання їй психіатричної допомоги. Підставами для госпіталізації особи, що страждає на психічний розлад, до психіатричного закладу в примусовому порядку є випадки: 1) коли її обстеження або лікування можливі лише в стаціонарних умовах; 2) при встановленні в особи тяжкого психічного розладу, внаслідок чого вона вчиняє чи виявляє реальні наміри вчинити дії, що являють собою безпосередню небезпеку для неї чи оточуючих, або неспроможна самотійно задовольнити свої основні життєві потреби на рівні, який забезпечує її життєдіяльність. Проаналізувавши зазначені в законі підстави для надання психіатричної допомоги у примусовому порядку, важливо зазначити, що інтерес заявника може бути різним у залежності від обставин справи. Внаслідок цього необхідно диференціювати круг заявників, які мають право звернутись до суду.

Так, відповідно до підстав, передбачених для надання амбулаторної психіатричної допомоги (у разі встановлення в особи тяжкого психічного розладу, внаслідок чого вона завдасть значної шкоди своєму здоров'ю у зв'язку з погіршенням психічного стану у разі ненадання їй психіатричної допомоги у примусовому порядку), правильним вбачається наділенням правом звернення до суду з даною заявою лікаря-психіатра. В даному випадку компетенцією лікаря є діагностування, прогнозування протікання хвороби, в тому числі вжиття попереджувальних заходів у випадках загострення хвороби з метою збереження стану здоров'я хворого. Ці положення є виправданими і у випадку госпіталізації особи, що страждає на психічний розлад, до психіатричної лікарні у примусовому порядку, коли її обстеження або лікування можливі

лише в стаціонарних умовах. Подавати клопотання про надання такої допомоги може необмежене коло осіб, які можуть обґрунтувати своє звернення. Лікар-психіатр діє в інтересах хворого, виконуючи при цьому свої службові обов'язки. Він є ініціатором процесу і має публічний інтерес.

Підстава для примусової госпіталізації особи, що страждає на тяжкий психічний розлад, до психіатричної лікарні, «вчинення чи виявлення особою реальних намірів вчинити дії, що являють собою безпосередню небезпеку для неї чи оточуючих», стала предметом дослідження як психіатрів, так і юристів. Так, ряд вчених вважають, що оцінка «безпосередньої небезпеки» не є прерогативою психіатра, вона доступна суду на підставі поведінки та відповідей пацієнта контексті всіх матеріалів справи [22]. Американський професор Брукс (Prof. Brooks) запропонував виражати поняття «небезпеки» через категорію шкоди, аналізуючи наступні її компоненти: характер, розміри, близькість у часі, частоту, вірогідність, а також ситуацію та умови, які впливають на її вірогідність [23, с.285]. Проаналізувавши декілька компонентів категорії шкоди, можна встановити, у кого виникає безпосередній інтерес для звернення до суду. Шкода, яка завдається людям, може бути фізичною і психологічною. Найбільша кількість штатів розглядає психологічну шкоду в якості доказу небезпеки, яка виправдовує недобровільну госпіталізацію. Наприклад, штат Айова дозволяє недобровільну госпіталізацію психіатричного пацієнта в випадку, якщо є вірогідність, що він «завдасть серйозну емоційну травму членам своєї родини або іншим, у кого немає розумної можливості уникнути контакту з хворим...». Відсутність «розумної можливості уникнути контакту з хворим» значить, що, наприклад, не сусіди хворого повинні переїжджати зі своїх будинків, щоб уникнути психологічної шкоди через потік лайок, образливих жестів або погроз, але даний хворий зі свого, в психіатричну лікарню, в порядку недобровільної госпіталізації. Важ-

ливо зазначити, що психіатричний пацієнт може бути небезпечним за одних обставин та безпечним за інших [24]. Таким чином, кожна особа, член сім'ї чи особа, яка проживає разом із психічно хворим і для якої виникає реальна небезпека зі сторони хворого, повинна мати право звернутись до суду з заявою про надання особі примусової психіатричної допомоги. В даному випадку, перш за все, виникає приватний інтерес, пов'язаний з попередженням можливого порушення прав особи зі сторони психічно хворого. Якщо заявником виступає член сім'ї психічно хворого, то доцільно стверджувати, що дії заявника спрямовані як на захист особистих інтересів, таких як комфортність та безпека сумісного проживання, так і на інтереси хворого, тому що йому буде надана кваліфікована психіатрична допомога. До членів сім'ї необхідно також віднести осіб, які проживають з психічно хворим однією сім'єю, так як Сімейний кодекс України [25] прирівнює даний шлюб до шлюбу, який був зареєстрований у встановленому законом порядку.

Окрім цього, виправданим, на нашу думку, є посилення співробітництва органів внутрішніх справ та органів охорони здоров'я, що надають психіатричну допомогу. Закон України «Про міліцію» [26] визначає завдання міліції, які полягають у забезпеченні особистої безпеки громадян, захисті їх прав і свобод, законних інтересів та ін. У даному випадку міліція, як орган державної влади, повинна діяти у інтересах громадськості, а тому представляти публічний інтерес. Чинний спільний наказ МВС України та МОЗ України «Про заходи щодо запобігання небезпечним діям з боку осіб, які страждають на тяжкі психічні розлади» [27] передбачає спільні дії щодо виявлення осіб, які страждають на психічні розлади та внаслідок цього вчиняють чи виявляють реальні наміри вчинити дії, що являють собою безпосередню небезпеку для них чи оточуючих, або неспроможні самостійно задовольняти свої основні життєві потреби у разі ненадання їм психіатричної допомоги.

Однак, доповнення змісту Закону України «Про психіатричну допомогу» [5] та Закону України «Про міліцію» [26] положеннями про конкретні дії як працівників міліції, так і медичних працівників сприятиме удосконаленню процедури виявлення вищезгаданих осіб. Таким чином, ч.3 ст.8 Забезпечення безпеки надання психіатричної допомоги та запобігання небезпечним діям з боку осіб, якій надається психіатрична допомога Закону України «Про психіатричну допомогу» [5], необхідно викласти наступним чином: «Органи внутрішніх справ зобов'язані подавати допомогу медичним працівникам за їх зверненням або за власною ініціативою:

1) у випадках чинення опору медичним працівникам з боку особи, якій за рішенням суду надається психіатрична допомога, або її родичів;

2) повідомляти орган охорони здоров'я про особу, поведінка якої дає достатні підстави для обґрунтованого припущення про наявність у неї тяжкого психічного розладу, внаслідок чого вона вчиняє або виявляє реальні наміри вчинити дії, що становлять безпосередню небезпеку для неї чи оточуючих;

3) вживати заходів щодо встановлення особи, одержавши повідомлення про надходження в психіатричну лікарню (відділення) хворого без документів, що посвідчують особу, або з документами, що викликають сумнів у їхній належності хворому, а також психічно хворого, який за станом здоров'я не може дати про себе відомостей;

4) вживати заходів до встановлення місцезнаходження особи, якій надається за рішенням суду амбулаторна психіатрична допомога в примусовому порядку, у випадку її тривалої відсутності за місцем проживання» .

Відповідно доповнити п.21 ст.10 Основні обов'язки міліції Закону України «Про міліцію» [26]: «у встановленому порядку виявляти і повідомляти закладам охорони здоров'я про осіб, які страждають на психічні розлади та поведінка яких дає достатні підстави для обґрунтованого припущення про

наявність у них тяжкого психічного розладу, внаслідок чого вони вчиняють або виявляють реальні наміри вчинити дії, що становлять безпосередню небезпеку для них чи оточуючих; у разі тривалої відсутності осіб, яким надається за рішенням суду амбулаторна психіатрична допомога в примусовому порядку, за постійним місцем проживання вживати заходів щодо їх розшуку; а також надання допомоги медичним працівникам у випадках чинення їм опору з боку особи, якій за рішенням суду надається психіатрична допомога, або її родичів».

Шкода може бути заподіяна психічно хворим не лише іншим особам, але й самому собі. Американські юристи класифікували небезпеку по відношенню до самого себе через категорію шкоди, яка може бути активною та пасивною. Шкода може бути активною, як-то, наприклад, шкода власному життю в результаті суїциду або власній тілесній цілісності шляхом нанесення собі фізичних ушкоджень. Під пасивною небезпекою вони розуміють неможливість особи внаслідок наявної в неї психічної хвороби адекватно забезпечувати себе їжею, одягом, медичною допомогою. Шкода, якій вони себе піддають, виражається в тому, що вони можуть замерзнути або померти з голоду, або у них може розвинутися важка хвороба через відсутність уваги до самих себе, турботи про себе, або нездатності діяти через хворобливу пасивність і апатію [25]. Відповідно до Закону «Про психіатричну допомогу» [5], це підпадає під критерій «неспроможність самостійно задовольнити свої основні життєві потреби на рівні, який забезпечує життєдіяльність». Звичайно, на практиці процедура виявлення людей, що потребують допомоги, дуже складна. Зазвичай, дані особи проживають самостійно, якщо навіть і мають родичів, то не завжди вони проявляють турботу по відношенню до хворих. Окрім того, дані особи в більшості випадків не працюють, а отже не проходять періодичний медичний огляд. На нашу думку, вбачається неефективним наділення правом звер-

нення до суду в даному випадку лише медичних працівників, так як останні не наділені повноваженнями виявляти таких осіб. Тому важливо, щоб держава виявляла турботу про психічно хворих. Наприклад, органи соціального захисту населення повинні надавати допомогу таким людям, у тому числі, у разі виявлення даних осіб вони повинні мати право звернутись до суду із заявою про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку.

Таким чином, необхідно внести відповідні зміни до ЦПК України, зокрема, доповнити ст.279-І «Особи, які можуть бути заявниками»:

«Заява про надання особі психіатричної допомоги у примусовому порядку може бути подана членами сім'ї, в тому числі особами, які проживають однією сім'єю, які мають відомості, що дають достатні підстави для обґрунтованого припущення про наявність у особи тяжкого психічного розладу, внаслідок чого вона вчиняє чи виявляє реальні наміри вчинити дії, що являють собою безпосередню небезпеку для неї чи оточуючих, або неспроможна самостійно задовольнити свої основні життєві потреби на рівні, який забезпечує її життєдіяльність.

Заява про надання особі психіатричної допомоги у вигляді психіатричного огляду чи амбулаторної психіатричної допомоги у примусовому порядку може бути подана відповідними органами соціального захисту населення, який має відомості, що дають достатні підстави для обґрунтованого припущення про наявність у особи тяжкого психічного розладу, внаслідок чого вона вчиняє чи виявляє реальні наміри вчинити дії, що являють собою безпосередню небезпеку для неї чи оточуючих, або неспроможна самостійно задовольнити свої основні життєві потреби на рівні, який забезпечує її життєдіяльність, за відсутності в особі членів сім'ї або їх відмови приймати участь в житті особи .

Заява про надання особі психіатричної допомоги у вигляді психіатричного огляду чи амбулаторної психіатричної допомоги у примусовому порядку може бути подана лікарем-

психіатром, який має відомості, що дають достатні підстави для обґрунтованого припущення про наявність у особи тяжкого психічного розладу, внаслідок чого вона завдасть значної шкоди своєму здоров'ю у зв'язку з погіршенням психічного стану у разі ненадання їй психіатричної допомоги, а заява про госпіталізацію до психіатричного закладу у примусовому порядку може бути подана представником психіатричного закладу у випадку, якщо особа страждає на психічний розлад, коли її обстеження або лікування можливі лише в стаціонарних умовах.

Заява про надання особі психіатричної допомоги у вигляді психіатричного огляду чи амбулаторної психіатричної допомоги у примусовому порядку може бути подана будь-якою особою, яка має відомості, що дають достатні підстави для обґрунтованого припущення про наявність у особи тяжкого психічного розладу, внаслідок чого вона вчиняє чи виявляє реальні наміри вчинити дії, що являють собою безпосередню небезпеку для даної особи».

ЛІТЕРАТУРА

1. Ясинок М. М. Окремі питання правового регулювання розгляду судом справ про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку / М. М. Ясинок // Університетські наукові записки Хмельницьк. ун-ту управління та права. – 2006. – № 3-4. – С. 182–186.
2. Цивільний процесуальний кодекс України : зі зм. та допов. станом на 09.07.2007 р.: науково-практичний коментар. – Т. 2 / Фурса С. Я., Фурса Є. І., Щербак С. В., Волков С. С. ; за заг. ред. Фурси С. Я. – К. : Видавець Фурса С. Я. ; КНТ, 2007. – 804 с. (Серія «Процесуальні науки»).
3. Цивільний процес України: академічний курс / за ред. Фурси С. Я. – К. : КНТ, 2009. – 848 с.
4. Цивільний процесуальний кодекс України : від 18.03.2004 р., № 1618-IV // Голос України. – 18.05.2004. – № 89.

5. Сімейний кодекс України : від 10.01.2002 р., № 2947-III // Голос України. – 26.02.2002. – № 38.
6. Цивільний процесуальний кодекс Канади [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.canlii.org/en/qc/laws/stat/rsq-c-c-25/74315>.
7. Правовая система США. Вып. 3 / Бернам У. ; науч. ред.: Власихин В.А. – М. : Новая юстиция, 2006. – 1216 с.
8. Legislation on coercive mental health care in Europe : legal documents and comparative assessment of twelve European countries / Thomas W. Kallert, Francisco Torres-González (eds.) Frankfurt am Main [etc.] : Lang , 2006. – 408 p.
9. Цивільний процесуальний кодекс Республіки Чехія Act. n0. 99/1963 Coll [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/osr/cas/t3h5.aspx>.
10. General Health Law «Modernisation and Organisation of the Health System» 2071/92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/health/ph_projects/2000/promotion/fp_promotion_2000_fre_p08_en.pdf.
11. Цивільний процесуальний кодекс Республіки Польща Dz.U.64.43.296 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lex.pl/serwis/kodeksy/akty/64.43.296.htm>.
12. Polish Mental Health Act. Translation Barbara Mroziak. Instytut Psychiatrii i Neurologii, Warszawa 1995.
13. Цивільний процесуальний кодекс Республіки Киргизія : закон від 29.12.1999 р., № 146 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.base.spininform.ru/show.fwx?Regnom=366>.
14. Цивільний процесуальний кодекс Республіки Армения : від 17.06.1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1918&lang=rus#3>.
15. Цивільний процесуальний кодекс Республіки Молдова : від 30.05.2003 р., № 225-XV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.base.spininform.ru/show.fwx?Regnom=3837>.
16. Цивільний процесуальний кодекс Республіки Казахстан : від 13.06.1999 р., № 411-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.base.spininform.ru/show_doc.fwx?regnom=1251&page=1.
17. Якупов С. А. Субъекты гражданских процессуальных правоотношений / С. А. Якупов. – Т. : Фан, 1973. – 278 с.
18. Процессуальные особенности судебного рассмотрения дел об установлении фактов, имеющих юридическое значение : учеб. пособие / Кайгородов В. Д. – Свердловск : Изд-во Свердл. юрид. ин-та, 1987. – 68 с.
19. Вукот М. А. Категории «материально-го» и «процессуального» в теории гражданского процессуального права / М. А. Вукот // Понятийный аппарат науки советского гражданского права и процесса и терминология законодательных актов : сборник науч. трудов / отв. ред.: Ченцов Н. В. – Тверь : Изд-во Тверск. гос. ун-та, 1991. – 158 с.
20. Правовое положение личности в советском гражданском процессе / Мельников А. А. – М. : Наука, 1969. – 247 с.
21. Курс советского гражданского процессуального права / А. А. Мельников. – М. : Наука, 1981. – Т. 1. – 463 с.
22. Савченко Ю. С. Лариса Арап – мнение экспертов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://evasilieva.livejournal.com/7775.html>.
23. Brooks A. Defining the Dangerousness of the Mentally Ill: Involuntary Civil Commitment. In *Mentally Abnormal Offenders*, Edited by Michael & Ann Craft, Bailliere Tindal, London Philadelphia Toronto, 1984. – P. 285.
24. Мотов В. В. Недобровольная психиатрическая госпитализация в США / В. В. Мотов // Независимый психиатрический журнал. – 2007. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.npar.ru/journal/2007/1/usa.htm>.
25. Сімейний кодекс України : від 10.01.2002 р., № 2947-III // Голос України. – 26.02.2002. – № 38.

26. Закон України «Про міліцію» : від 20.12.1990 р., № 565-ХІІ // ВВР УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.

27. Наказ МОЗ України, МВС України «Про заходи щодо запобігання небезпечним

діям з боку осіб, які страждають на тяжкі психічні розлади» : від 19.12.2000 р., № 346/877 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uapravo.net/data2008/base55/ukr55837.htm>.

Погребняк О. С. Правове визначення кола осіб, які можуть бути заявниками у справах про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку / О. С. Погребняк // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 789–797 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11pocupp.pdf>

Розглянуто актуальну проблему визначення кола осіб, які можуть бути заявниками у справах про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку. Показано, що члени сім'ї особи, соціальний працівник, лікар-психіатр та будь-яка інша особа, яка має інтерес, мають право порушувати справу про надання психіатричної допомоги у примусовому порядку.

Погребняк О.С. Правовое определение круга лиц, которые могут быть заявителями по делам о предоставлении психиатрической помощи в принудительном порядке

Рассмотрена актуальная проблема определения круга лиц, которые могут быть заявителями по делам о предоставлении психиатрической помощи в принудительном порядке. Показано, что члены семьи лица, социальный работник, врач-психиатр и любое другое лицо, которое имеет интерес, имеют право возбуждать дело о предоставлении психиатрической помощи в принудительном порядке.

Pogrebnyak O.S. Legal Definition of a Circle of Persons Which Can Be Applicants on Affairs about Granting of the Psychiatric Help under Compulsion

The current problem of determination of persons who can present the application in the cases of coercive psychiatric aid in the court is researched. It is shown that members of the person's family, a social worker, psychiatrist or a person who shows a special interest in the person can present the application in the cases of coercive psychiatric aid in the court.

Форум права